

CSALÁDPOLITIKA

- A család védelme emberi jogi, európai uniós és nemzeti alapérték.
- A családjog és a családpolitika jogi szabályozása az EU-ban közvetlenül tagállami hatáskör.
- Hazánkban a családpolitika három fő célja a gyermekvállalás támogatása, a jövedelmi egyenlőtlenségek, a szegénységi kockázat csökkentése és a család belső stabilitásának növelése.
- A kormányzati családpolitika mint komplex rendszer pillérekben nyugszik, amelyek jól meghatározott funkciókkal rendelkeznek.
- Az elmúlt évek jelentős családpolitikai intézkedései: a családi adókedvezmény kiszélesítése, a gyed extra bevezetése és a gyeg jogosultság újbóli kiterjesztése a gyermek 3 éves koráig.
- A legjelentősebb közép- és hosszú-távú társadalmi trend Magyarországon, hogy a természetes fogyás mértéke éves szinten kb. 40 000 fő.

A Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete a családpolitika elvi, fogalmi alapjait és a közelmúlt közpolitikai döntéseit, a Magyarországot jellemző legfontosabb társadalmi trendeket mutatja be.

Család, családjog, családpolitika

Európában alapérték a család védelme, amely az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára** vezethető vissza (16. cikk): „A család a társadalom természetes és alapvető közössége, amelynek joga van a társadalom és az állam védelmére.”, és az európai **Alapjogi Chartá**-ban is szerepel a 33(1) bekezdésben: „A család jogi, gazdasági és szociális védelmet élvez.”.

Az Európai Uniónak nincs egységes családpolitikája, családjogi szabályozása, a tagállamok gazdasági helyzete, demográfiai tendenciái, munkaerő-piaci problémái és szociális rendszerei is meglehetősen színes képet mutatnak (Surányi-Danis).

A családpolitika és a családjog szabályozása elsősorban tehát tagállami felelősség, ugyanakkor tény, hogy az uniós irányelvek, az integrációs joganyag közvetett módon, számos területen befolyásolja az európai családok életét, helyzetét.

Magyarország **Alaptörvénye L. cikke** a negyedik módosítást követően kimondja: „Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.” Ugyanakkor megjegyzésre érdemes, hogy az utóbbi években az **Emberi Jogok Európai Bírósága** e tárgyban hozott ítéleteinek indoklása szerint a házasság és így módon a család jogi meghatározása szűknek mondható.

A CSALÁDPOLITIKA SZÜKSÉGESSÉGE

A család jogfogalmi megragadásán túlmutat annak **politikai, szociológiai, gazdasági értelmezése**. Eszerint a család olyan személyek életközössége, amely a társadalom, azaz a politikai közösség legkisebb csoportját képezi. Szociális védelmi, gazdasági, érzelmi és reprodukciós funkciót ellátó közösség.

Az európai családokat és társadalmat érő legjelentősebb kihívások korunkban:

- egy társadalmon belül a népesség fenntartásában jelentős szerepet kap a család, de tendenciáját tekintve egyre több gyermek születik

családon kívül, miközben Magyarországon a termékenység három évtizede folyamatosan csökken és napjainkban a reprodukciós szinttől 40 százalékkal marad el,

- a család mérete, belső viszonyai (szülői szerepek) és funkciói változáson mennek keresztül, és a családi közösség fokozatosan gyengül. A válások száma nő, a gyermeküket egyedül nevelő szülők aránya nő, az egy háztartásban élők száma csökken (Népesedési helyzetkép, KSH, 2013.).

A természetes népmozgalom főbb adatai Magyarországon (1960-2012)				
Év	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás, fogyás (-)
1960	88566	146461	101525	44936
1970	96612	151819	120197	31622
1980	80331	148673	145355	3318
1990	66405	125679	145660	-19981
2001	43583	97047	132183	-35136
2010	35520	90335	130456	-40121
2011	35812	88049	128795	-40746
2012	36161	90269	129440	-39171

Forrás: Infoszolg/KSH

A CSALÁDPOLITIKA RENDSZERE

A szociálpolitika részeként a családpolitika olyan átgondolt, több elemből álló összefüggő **rendszer**, amelynek konszenzusos céljai:

- a gyermekvállalás elérése állami támogatással (termékenység növelése),
- a családok közötti jövedelmi egyenlőtlenségek és a szegénységi kockázat csökkentése,
- a családok belső stabilitásának a növelése.

A családpolitika **eszközei** stabilak, komplexek, célzottak, rugalmasak; miközben a célok megvalósulásához a kormányzat elfogadó és támogató társadalmi **környezet** megteremtését biztosítja. (Lakner)

A CSALÁDPOLITIKA PILLÉREI, FUNKCIÓI

A **családtámogató rendszerek** szerepe a gyermeknevelésben az ellátó, gondozó funkció betöltése:

- terhességi gyermekágyi segély – **tygás**;
- gyermekgondozási segély – **gyes**;
- gyermekgondozási díj – **gyed**;
- gyermeknevelési támogatás – **gyet**;
- **családi pótlék**;
- rendszeres **gyermekvédelmi kedvezmény**;
- gyermekek utáni **családi adókedvezmény**.

A **családsegítő és mentális szolgáltatások**: a nyolcvanas években kiépült tanácsadási szolgálat, amely a krízishelyzetbe került családoknak nyújt segítséget.

A **gyermekjóléti szolgáltatások**: önállóan vagy a családsegítő szervezetekkel integráltan működő szolgálat, melynek funkciója jelzés adása a társadalom és a szűkebb/tágabb környezet felé a gyermekek és a családok védelme érdekében (pl. Magyar Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete).

A **családok önsegítő és közösségi szerveződései** olyan közösségi védelmet nyújtó civil szerveződések, amelyek a családközösségeket erősítik, előmozdítják a generációs szolidaritást.

A **családi élet és a munkaerő-piaci jelenlét összehangolását segítő programok** a családi és munkahelyi szerepek összehangolását hívták erősíteni a családbarát munkahelyek támogatásával, a rugalmas, részmunkaidős foglalkoztatással, a munkahelyvédelemmel.

A **szocio-medikális rendszerek** feladata egészség- és mentális védelem nyújtása elsősorban a gyermeknek és az édesanyjának. A tanácsadás, magzat- és csecsemővédelem alapját a családvédelmi és védőnői szolgálat, és a család- és gyermekorvosi intézményrendszer biztosítja (pl. Országos Családvédelmi Szolgálat).

Az **otthonteremtő programok** a család lakáshoz jutását, lakásban maradását, az otthon biztonságát, infrastruktúrájának javítását támogató lehetőségek (pl. hiteltámogatások lakóhely építéshez és vásárláshoz, „szocpol”, ill. szociális lakásállomány biztosítása).

A **családbarát környezet** olyan társadalmi környezet megteremtését jelenti, amely elfogadó és támogató a családok irányába a szó lehető legtágabb értelmében (pl. családbarát település, pozitív közbeszéd).

A CSALÁDPOLITIKA KÖZPOLITIKÁJA

A 2010–2014-es kormányzati ciklus családpolitikáját alakító jelentős intézkedések:

A 2013 nyarára elkészült és a kormány elé benyújtott **demográfiai programtervezet** tizenegy intézkedési pontot (pl. első baba után járó 300 000 Ft, a „szocpol” megduplázása) tartalmaz, amelynek elfogadásáról döntés nem született, de egyes elemei (pl. rugalmas gyed koncepció – amelyet a koncepció leglényegesebb pontjaként határoznak meg az alkotók) időközben megvalósultak.

A jövedelemadózás területén a **családi adókedvezmény** kiszélesítése két lépésben (alapja a [1995. évi CXVII. tv.](#), módosította a [2011. évi CXCI tv.](#) és a [2013. évi CC. tv.](#)): 2014. január elsejétől a család jövedelméből egy, illetve két eltartott esetében havi 10–10 ezer forint, három és minden további kedvezményezett eltartott esetén havi 33–33 ezer forint érvényesíthető a személyi jövedelemadóból és a járulékokból összevontan.

A **gyed extra** ([2013. évi CCXXIV. tv.](#)) bevezetése 2014. január elsejétől, amely négy fő elemet tartalmaz:

- **több ellátás folyósítása egyidejűleg** (első gyermek után járó gyed mellett, második gyermek születése esetén jár a tgyás is);
- **munkavégzés gyed folyósítása mellett** (a gyermek 1 éves kora után gyed folyósítása esetén is lehet korlátlanul munkát vállalni a jogosultság megtartása mellett);
- a **gyedre jogosultság ikrek esetében** plusz egy évvel meghosszabbodik;
- **diplomás gyed** (felsőfokú tanulmányok folytatása alatt vagy azok befejezését követő egy éven belül szülő kismamának is jár a gyed);

A **gyes** jogosultság újbóli kiterjesztése a gyermek 3 éves koráig.

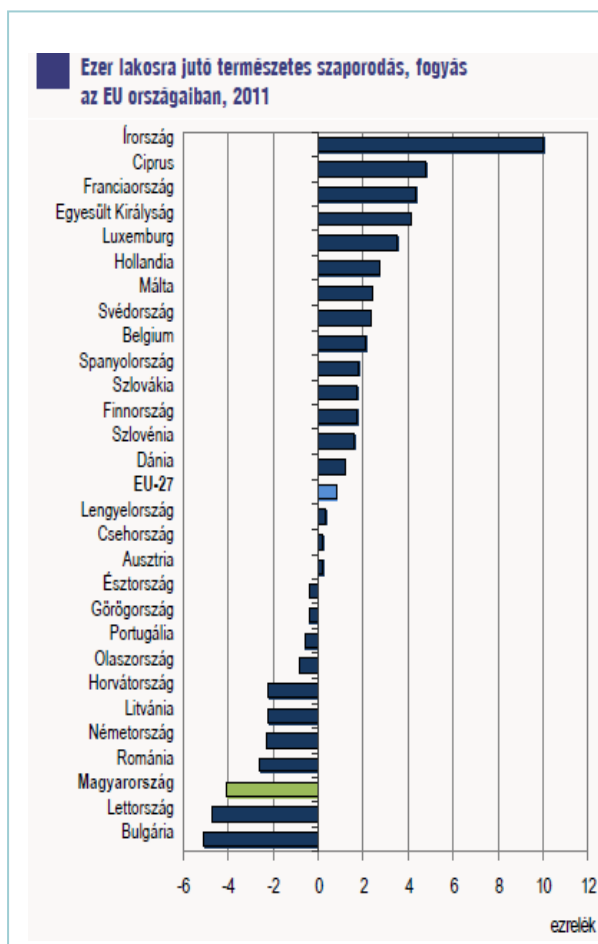
TÁRSADALMI TRENDK

Magyarországon a **termékenységet** növelni és a **természetes népességfogyást** megállítani nem sikerült az elmúlt 30 évben.

Ma hazánk az Európai Unió országai között a harmadik legmagasabb értékkel bír a **természetes fogyás** tekintetében.

A jelenleg hatályos jogszabályok szerint az **alanyi jogon járó juttatások** (családi pótlék, gyes) összege változatlan maradt az elmúlt években, ezért ezek reálértéke az infláció miatt csökkent, és ez különösképpen a legszegényebb rétegeket érinti.

A gyerekek egyre nagyobb arányban **nem házasságban** élő anyától születnek.

Forrás: KSH

CSALÁDTÁMOGATÁSI MODELLEK
EURÓPÁBAN

Svédországban 2012-ben a három év alatti gyermekek 77 százaléka részesült állami gyermekgondozásban. Ha a szülők dolgoznak vagy tanulnak, akkor az ellátás az egyéves kort betöltő gyermekek szülei számára alanyi jogon jár. A szülőknek a gyermek óvodába járásáért havonta 137 eurót kell fizetni, viszont a beiskolázás előtti egyéves előkészítő ingyenes.

Nagy-Britanniában a 3 éves kor feletti gyermekek szülei kapnak jelentősebb kedvezményeket, például heti 15 óra ingyenes állami gyermekgondozás jár a napközben az óvodás korúaknak. A rosszabb anyagi helyzetben lévő családok már 2 éves kortól igénybe vehetik ezt az ellátást. A brit családjogi

törvények a gyermeküket otthon nevelőket költségtérítéssel támogatják.

Franciaországban a családok széles körű állami támogatásokat élveznek, többek között szülés utáni támogatást, adókedvezményeket és különféle családi pótlékokat kapnak. Az anyagi támogatások körébe tartozik például a lakhatási támogatás és a gyermekét egyedül nevelők külön támogatása is. Franciaországban a csecsemőotthonokba már kéthónapos kortól lehet vinni a kisgyermeket.

Németországban alanyi jogon jár a bölcsődei férőhely, és külön támogatásra számíthat az a család, aki otthon oldja meg 3 évesnél fiatalabb gyermeke napközbeni nevelését.

Az **Ausztriában** érvényes szabályozás szerint 5 éves kortól kötelező legalább egy évig óvodába járattatni a gyermeket, de ez a szolgáltatás ingyenes.

Források:

- [1995. évi CXVII. törvény](#) a személyi jövedelemadóról
- [2013. évi CCXXIV. törvény](#) egyes törvényeknek a gyermekgondozási ellátások átalakításával, valamint a szociális hozzájárulási adó megfizetése alóli kedvezmény bővítésével összefüggő módosításáról
- [Családi adókedvezmény](#) – Nemzeti Adó- és Vámhivatal
- [Családtámogatási modellek](#): mennyi pénzt adnak más országokban? – adozona.hu
- Csuhaj Ildikó – Ónody-Molnár Dóra: Révész Máriusz: Már látszik, hogy nincs bébi-boom (interjú) – [Népszabadság](#), 2013. július 14.
- [Eurostat statikus táblák](#) – Központi Statisztikai Hivatal
- [Gyakorlati kisokos a „gyedextrához”](#) – Országos Egészségpénztár
- Gyeney Laura: Az európai jog és a család – In: Szabó Marcel – Lángos Petra Lea – Gyeney Laura: Uniós szakpolitikák, Szent István Társulat, 2012.
- Kevesebb születés és halálozás – [Népmozgalom 2013. január-december](#), KSH Gyorstájékoztató
- Lakner Zoltán: Szociálpolitika – Szent István Társulat, 2012.
- McGlynn, Claire: Families and the European Union – Cambridge University Press, 2006..
- Népesedési helyzetkép – KSH, Statisztikai tükör [2013/54.](#) szám.
- Surányi Éva – Danis Ildikó (szerk.): Családpolitika más szemmel – MTA Közgazdaságtudományi Intézet, 2009.

Készítette: Dési György
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

ORSZÁGGYŰLÉS HIVATALA KKI

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486